

Veel nimetu tipu poole

- Uue taktikaga.
- Enamik valmistub alpilaagris.
- 6047 ni- paras pähkel.
- Tõus algab 27. juulil

Möödunud aasta oktoobris pöördus «Kalevi» Vabariiklik Nõukogu EKP Tallinna Linna-komitee poole ettepanekuga lülitada Eesti NSV ja Tallinna fašistlikest vallutajatest vastastamise 40. aastapäeva ürituste kavva ka spordiühingu alpinistide esmatõus inimjalast puutumata Pamiiri kõrgmäe tipule, millele kavatsetakse anda Tallinna nimi. Ettepanek leidis toetust. Eelnevalt oli selle mägi retke heaks kiitnud ka Tallinna Linna RSN Täitevkomitee, kes võttis enda kanda ekspeditsiooni kulutused. Kahes kuu jooksul tehti pingasid ettevalmistusi.

Kuidas on lood nüüd, mägi retke künnisel?

Selle küsimusega pöördusime ekspeditsiooni juhi, esimese eestlasena Nõukogudema neli kõrgeimat mäetippu vallutanud alpinisti meistrikandidaati **ILMAR PRIMETSA** poole. Tootmiskoondise «Talleks» peakonstruktori asetäitja alustas sootuks muust:

«Juba eeloleval pühapäeval alustan koos Haapsalu KEK-i pottsepa Kalle Aedviiru ja koondise «Eesti Kalatööstus» tuukri Jaan Künnapiga teekonda Pamiiri rahvusvahelisse alpinismilaagrisse, kus terve kuu töötame instruktoritena-konsultantidena. Sinna sõitis juba Kirovi-nimelise näidiskaluri kolhoosi püügilaeva «Skrunda» motorist Enn Branno, I järgu alpinist ja NSV Liidu meister mägitõusmisel. Töö selles autoriteetses alpilaagris on meile heaks treeninguks enne tõusu seni valutamata mäetipule, eelduste kohaselt tõuseme vähemalt üks-kaks korda Pamiiri seitsmetuhandeliste tippudele.»

Nii et kogu ekspeditsioon koos välja ei sõidagi?

«Sedapuhku mitte. Valisime teise taktika. Miks? Tulevase Tallinna tipu ümbrus on alpinismi seisukohalt suhteliselt vähe uuritud, enamiku tippude marsruutide raskuskategooriad määramata. Suunata aga kogu ekspeditsioon terves koosseisus sellesse väheuuritud piirkonda tähendaks riski. Seetõttu kulgeb enamiku mägiõunite ettevalmistus mitmes alpilaagris.

Samarkandi läheduses asuvasse laagrisse «Artutš» sõidab meie esimene (ja seni ainus) seitsmetuhandelise mäe (Lenini tipp — 7134 m) vallutanud naisalpinist, Kohtla-Järve lastepäevakodu nr. 3 logopeed Helmi Suuk. Temaga liituvad tehase «Dvigatel» insener-konstruktor meistrikandidaat Andrei Melnikov, M. Kalinini nimelise Elektrotehnikatehase Teadusliku Uurimisinstituudi lukksepp-montöör Nikolai Tolstov, tarbekeemia tootmiskoondise «Flora» Tartu tsehi tehnoloogiainsener Andres Paris ja koondise «Elektron» antenniateljee montöör Aleksei Kovaltšuk.

Ullu-Tau laagrisse Kaukaasiasse lähevad treenima Eesti NSV Teaduste Akadeemia erikonstrueerimisbüroo elektrik Ants Salk, Tallinna Majaehituskombinaadi keevitaja Jevgeni Nikolajevski, M. Kalinini nimelise Elektrotehnikatehase Teadusliku Uurimisinstituudi lukksepp-elektrik Ivo Goldi ja Eesti Raudteekonna Tallinna Side- ja Signaalsatsiooni jaoskonna elektromehaanik Ants Stern.

Mitmed alpinistid on valinud ettevalmistuseks mägitõus. Nii suundub TRÜ eksperimenteraalfüüsika kateedri aspirant Kalle Hansen Elbruse kanti. Tallinna 2. keskkooli geograafiaõpetaja Anu Kallavus viib oma õppurid Kesk-Aasia Fani mägede radadele. Sinna võtavad juulis kursi ka Tallinna täitevkomitee elamutevalitsuse insener Edgar Haavik ja Tallinna purjespordikeskuse töölaine Alfred Lõhmus. Mägitõus on hea üldkehalise vastupidavuse treening. TRÜ majandus-teaduskonna arvutuslabori insener Kalev Muru treenib Elbruse kandis instruktoreid koolis.

Osa alpiniste on aga sunnitud põhitöö tõttu juuliks koju jääma. Kuid nagu me teame, annab ka igapäevane jook ja jalgrattasõit hea põhja. Sellega arvestavadki «Talleksi» transporditsehhi juhataja meistrikandidaat Urmas Grauen, Teaduste Akadeemia Termofüüsika ja Elektrofüüsika Instituudi Läänemere sektori teadustöötaja Vello Park,

Tallinna RSN Täitevkomitee plaanikomisjoni esimehe asetäitja Rein Loik, TRÜ majandusteaduskonna arvutuslabori masinaülem Indrek Kriis, Läänemere Kalamajanduse Teadusliku Uurimise Instituudi Tallinna osakonna sektorijuhataja bioloogikandidaat Risto Tenner, Pärnu Kalakombinaadi seadistaja Paul Rätsep, Eesti NSV Teenindusministeeriumi REV-i puusepp Lembit Hiiesalu ja Noorte Turistide Maja turismibaasi juhataja Jüri Treijar.

Ekspeditsiooni arst on Richard Vilems ja radist Immar Puun — mõlemad Teaduste Akadeemia Füüsikainstituudi teadustöötajad. Meiega liitub ka ajakirja «Horisont» toimetaja asetäitja Juhan Kivi, kes loodab seal oma «Pamiiri etüüdid» täiendust hankida.

Millest tekkis mõte organiseerida ekspeditsioon ja kuidas leidsite nimetu Pamiiri tipu?

«Sellele traditsioonile pani aluse alpinismi algataja Eestis Peeter Varep. Eesti NSV 20. aastapäeva auks tõusti tema eestvedamisel Taga-Alai ahelikus ühele 6211-meetrisele tipule, mis nimetati Estonia tipuks. Viis aastat hiljem tähistati järjekordset juubelit 7134 meetri kõrgusse Lenini mäetippu jõudmisega. Veelgi edukamaks kujunes Eesti NSV 30. aastapäeva tähistamine: tõusti kogu ni kahele seitsmetuhandelisele — Kommunismi (7495 m) ja J. Korženevskaja (7105 m) mäe tippu. Nii et tänavuse juubeli tähistamine tõusuga 6047-meetrisele tipule on kogu eelneva loogiline jätk.

Sobiva mäetipu leidmine polnud kerge, nimetuid tippe enam palju ei ole. Esialgsete otsingute kandiks valisime Edela-Pamiiri, kus augustis on küllaltki soe. Kuid just viimane asjaolu on Edela-Pamiiri mägedelt võtnud *make up* — lume. Seetõttu enamik vaatluste all olnud rünnakuobjekte nägid välja silma mitterõõms-tavate kivikuhjumitena. Meie aga soovisime mäge, mis üritust vääriks tõusu raskusastme kõrval omaks ka fotograafilist külgetõmbjõudu. Tahtsime mäge, mis pärast meidki pae-

Pamiir.

IVO GOLDI ja LEV OPUHNOVSKI fotod

luks inimeste tähelepanu. Ot-singutele aitasid punkti panna Tartu alpinistide vaatlustulemused. Ülikooli 3500 aasta juubeli puhuks korraldatud ekspeditsiooni ajal jäi nende silm peatuma ka ühel nimetu tipul Havrez-dara orus Jazgulemi ahelikuga idaosas. Pärast pikki kaalutlusi jäimegi sellele pidama. Tal on ilmet ja kõrgust (6047 m) ning oletatav raskusaste kõigub 4-b ja 5-a raskuskategooria vahel. Seega päris krõbe pähkel.»

Millal alustate?

«Nagu öeldud, liiguvad alpinistid igauks oma teed pidi Pamiiri, Kirgiisia oblastikeskuse Ossi. Ekspeditsiooni alguspäevaks loeme siiski 27. juulit, kui 6—8-meheline grupp alustab varustuse ja toidukraami toimetamist mägedesse. Nende rongiteekond kestab neli pool päeva. Augustikuu esimestel päevadel saab peaaegu kogu ekspeditsioon kokku. Siis ostame Aasia turgudele veel toiduaineid ja muud vajalikku. Edasi läheb ekspeditsioon jälle kaheks — pooled alustavad Horogi trakti pidi autoretke Karakuli järve suunas, Muzkoli jõe juurest pööratakse Kudara kiislaki peale. Kudares lõpeb autotee. Edasi kulub veel kaks päeva eesliikaravaniga liikumist baaslaagrini, mis asub Havrez-dara oru mägi järve kaldal, 3800 meetri kõrgusel. See 15-liikmeline grupp võtab kaasa ainult nii palju, nagu jõutakse seljas kanda. Teised sõidavad läbi Sarõ-Taši ja Kaškasi rahvusvahelise alpilaagrisse Lenini tipu jalamil. Siia tuuakse kogu ekspeditsiooni põhivarustus ja kuu aja toidukraam.

Meie üritus on tekitanud huvi ja leidnud toetust ka Moskva spordiringkondades. Nii saime ekspeditsiooni tarvis Ametiühingute Kesknõukogu Alpinismi Peavalitsuselt rohkem uut varustust (alpisaa-pad, kirkad, köied jne.). Eriti head meelt teevad uued, 14-hambalised kassid, mida meil varem polnud. Ka rahvusvahelise alpinismilaagri juhtkond on meile vastu tulnud, võimaldades kaks kopterilendu Havrez-dara orgu. Nii saa-

me üpris väikese aja- ja jõukuluga ekspeditsioonivarustuse kohale toimetada.»

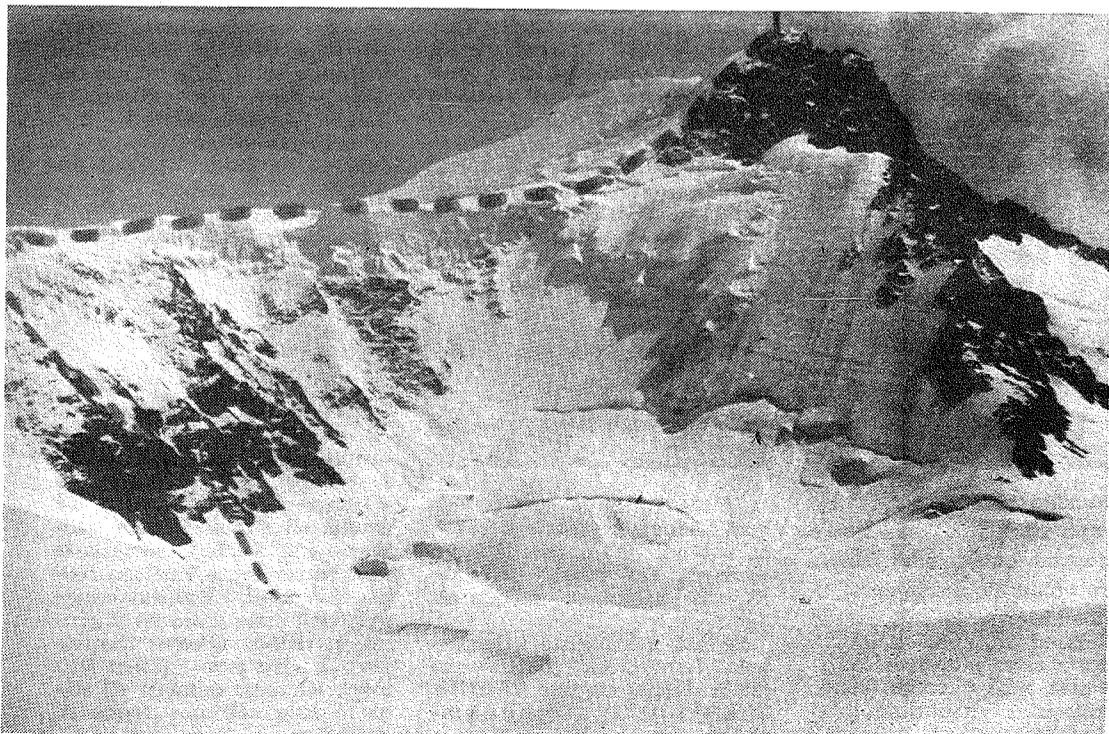
Kuidas olete retke kavandanud?

«Kõrgmägede vallutusretkedel kasutatakse Himaalaja taktikat, s.t. inimorganismi järk-järgulist kohendamist hõreda õhuga. Kuigi osa meist on selleks ajaks juba heas vormis, tuleb arvestada kõigiga: erinevad inimesed, erinev organism, erinev meisterlikkus. Pealegi on mägi alpinismi vaatevinklist tundmatu. Seetõttu kavandasime kaks aklimatiseerumistõusu — üks 4500 meetri kõrgusele ühe ööbimisega, teine 5200—5500-le meetrile kahe ööbimisega. Nende tõusude ajal uurime mäe reljeefi, viime tulevastes vahelaagritesse varustust ja toiduaineid. Pärast kahte treeningutõusu täpsustame ka rünnakuplaani. Esialgse kava kohaselt loodame tõusta kahte marsruuti pidi. Osa alpiniste tõusevad mööda idapoolset lumeplatood, mis hästi näha Ivo Goldi fotol, teised lähevad edelapoolset kaljuseina pidi. Tippu tahame jõuda üheaegselt. Kalenderplaanis on rünnakretk kavandatud ajavahemikul 19.—22. august. Tagasitee kulgeb läbi Murgabi, Horogi, Kalai-Humbi Tadžikimaa pealinna Dušanbesse, linna, mis Suure Isa-maasõja päevil andis peavarju paljudele Eesti NSV-st evakueerunud inimestele. Taas Tallinna jõuame augustikuu viimastel päevadel.»

Pamiir näib üldse olevat Eesti alpinistide meeliskoht. On ju seal kenake hulk Eesti-maa-nimelisi mäetippe.

«Oleme Pamiiri ajapikku organiseerinud mitmeid ekspeditsioone ja vallutanud ka nimetuid tippe. Eespool juba märgitud Estonia tipule Taga-Alai ahelikus (1960) lisandusid 1977. aastal J. Kreuksi, J. Anveldi ja Eesti Tõõrahva Kommuuni nimelised tipud Alai ahelikus. Tunamullune TRÜ juubel andis ülikooli kunagise rektori F. Parroti nimelise tipu Tanõmassi ahelikus. Nüüd siis seisame Tallinna-nimelise tipu vallutamise künnisel.»

PEET VÄINASTU

«Kalevi» alpinistide tänavune tippeemärk — tõus Jazgulemi ahelikus asuva seni nimetu mäe (6047 m) tippu Pamiiris.